

Hmyzí invaze: klíněnka jírovcová

Lubomír Volter, Plzeň

Během posledních třiceti let začaly do střední Evropy pronikat malé druhy motýlů. Protože se jedná o druhy nepůvodní, nazýváme je druhy invazní. Jejich larvy se živí rostlinnou potravou a žijí uvnitř listů stromů a keřů. Nejznámějším invazním motýlem je klíněnka jírovcová (*Cameraria ohridella*). Je to malý druh s rozpětím křídel kolem 7 mm. O jeho současném rozšíření sice máme spoustu informací, avšak o tom, odkud skutečně pochází, toho zatím víme jen velmi málo. Klíněnka jírovcová byla poprvé objevena u Ohridského jezera v Makedonii v roce 1985, ovšem její původ je s největší pravděpodobností někde jinde. V roce 1989 byla zjištěna v okolí Lince v Horním Rakousku, a pak se již začala rychle šířit všemi směry. V České republice byla poprvé nalezena na jižní Moravě v roce 1993 a brzy pokryla téměř veškerou plochu našeho státu, resp. všechny oblasti s hostitelskou dřevinou – jírovcem maďallem.

obr. 1: Dospělec klíněnky jírovcové (*Cameraria ohridella*) na kmeni jírovce maďalu (foto Lubomír Volter)

Motýli klíněnky jírovcové vylétují v březnu až dubnu a hned po kopulaci začínají samičky klást vajíčka na svrchní stranu listů. Z vajíček se líhnou larvy, které se prokousávají do listového parenchymu. Zde se pak vyvíjí 4 až 5 larválních stadií (instarů). Každý instar je vždy oddělen svlékáním (ekdysí) a následným rychlým růstem. Pak následují dvě postlarvální stadia, která již potravu nepřijímají a vytvářejí z jemných vláken tzv. kukelní komůrku – prostor, který je určen pro vývoj kukly. Postlarvální stadium se následně mění v kuklu, která je poměrně dobře pohyblivá. Před výletem motýla proráží kukla svým jedním koncem kokon i svrchní, již odumřelou stranu listu (epidermis). Tímto začíná další, tedy druhá generace. Takových generací může mít klíněnka v průběhu jedné sezóny v závislosti na počasí od tří do čtyř až pěti.

Hlavní negativní dopad klíněnky jírovcové na jírovec maďalý je zejména v oblasti estetiky, protože jírovec maďal patří mezi časté parkové stromy. Larvy klíněnky způsobují hnědnutí

listů a jejich předčasné opad. Částečný vliv má klíněnka i na vitalitu stromů. Takové stromy pak mohou být po oslabení napadány plísněmi či bakteriemi.

obr. 2: Postlarvální stadium klíněnky jírovcové (*Cameraria ohridella*) napadené čtyřmi larvami parazitoida. V pozadí kokon s kuklou klíněnky (foto Lubomír Volter)

Vývoj klíněnky jírovcové je doprovázen téměř vždy populační explozí, která je pouze mírně kontrolována přírodními vlivy. Kromě některých predátorů z řad ptáků či pavouků patří mezi nejvýznamnější kontrolní faktory parazitoidé. Jedná se o drobné „vosičky“ z řádu blanokřídleho hmyzu, které kladou vajíčka převážně na larvy či dovnitř larev klíněnky. Larva klíněnky je larvou parazitoida dříve či později zabita a po zakuklení vyletuje z miny (části listu zkonsumovaného larvou klíněnky jírovcové) místo motýla často velice pestře zbarvený dospělec parazitoida. Svou činností však parazitoidé v současné době nejsou schopni početnost klíněnky jírovcové výrazně kontrolovat.

Klíněnka jírovcová jistě není posledním přivandrovalcem z cizích zemí a její hlubší poznání nám může říci mnoho o obecných zákonech přesunů mnohých hmyzích druhů.

Literatura:

- [1] Skuhřavý V.: *Zur Kenntnis der Blattminen-Motte Cameraria ohridella Desch. & Dim. (Lep., Lithocolletidae) an Aesculus hippocastanum L. in der Tschechischen Republik.* Anzeiger für Schädlingskunde Pflanzenschutz Umweltschutz **71** Nr. 5 (1998) 81.
- [2] Šefrová H.: *Klíněnky – zajímavá skupina drobných motýlů a jejich šíření.* – In Laštůvka Z. (red.): *Klíněnka jírovcová (Cameraria ohridella Deschka & Dimić, 1986).* – *Veronica*, 13 (příloha): Brno 1999.